

RIO+20 EN GROENE ECONOMIE

UITDAGINGEN EN PERSPECTIEVEN

Van 20 tot 22 juni vindt in Rio de Janeiro de internationale conferentie Rio+20 plaats. De hoofdthema's zijn de lancering van een "groene economie" en de wereldwijde aanpak van duurzame ontwikkeling.

De wereld maakt op dit moment een bijzonder zware financiële crisis door. Wellicht daarom roept deze notie van groene economie, die groei en milieuzorg met elkaar zou verzoenen, tal van vragen op.

Wat wordt er precies bedoeld met dit concept "Green Economy" dat door zoveel internationale organisaties wordt verdedigd?

Hoe kan dit ten goede komen aan duurzame ontwikkeling, met name in ontwikkelingslanden?

En waarom is er zo'n storm van protest te horen van de kant van de ngo's?

Ingenieur zonne-energie, Nicaragua - Credit : Ashden

Deze vragen stonden centraal tijdens het debat dat op vrijdag 8 juni werd georganiseerd door BTC, het Belgisch ontwikkelingsagentschap. Het thema was "Rio+20: kunnen groene economische modellen de ontwikkeling ondersteunen?". Er waren vertegenwoordigers van de OESO, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, en het maatschappelijke middenveld aanwezig.

Groene economie: een concept in ontwikkeling

Twintig jaar na de Wereldmilieutop in 1992 moeten we vaststellen dat de verbintenissen die toen werden aangegaan slechts ten dele zijn nageleefd.

Windenergie - Credit : Stevie Boyuk

De bedreigingen voor het milieu, de biodiversiteit en de generaties na ons zijn zwaarder dan ooit.

Diverse onderzoeken over deze onderwerpen en internationale bijeenkomsten die sindsdien zijn georganiseerd (Johannesburg, Kopenhagen enz.) scheppen een pessimistisch beeld van de gezondheid van onze planeet. Dit sombere beeld wordt algemeen gedeeld. Daarom organiseert de VN een nieuwe Conferentie inzake Duurzame Ontwikkeling in Brazilië: Rio+20.

Pas na maanden van ingewikkelde onderhandelingen zullen de staatshoofden, ministers en vertegenwoordigers van internationale instellingen overeenstemming bereiken over een compromistekst waarin de voornaamste thema's van deze nieuwe wereldtop terugkomen: "het opzetten van een groene economie" en "de versterking van het institutionele beheer van duurzame ontwikkeling" ¹.

Het concept "groene economie" wordt verdedigd door meerdere pionierslanden binnen dit domein, met name Zuid-Korea. De term wordt niet precies gedefinieerd maar het concept wordt meer en meer geaccepteerd, onder meer dankzij de steun van het UNEP en de OESO die het eerder over "groene groei" heeft.

In deze visie is groene economie een ontwikkelingsmodel waarin het behoud van het natuurlijk kapitaal wordt beschouwd als een factor voor economische groei.

Opleiding van vrouwen tot ingenieur zonne-energie in India - Credit : UN Women / Gaganjit Singh

Realiteitsbeginnel

In zijn rapport over dit onderwerp stelt de OESO het volgende: *"Een groen groeibeleid houdt in dat de economische groei en ontwikkeling worden gestimuleerd terwijl erop wordt toegezien dat de natuurlijke activa de hulpbronnen en milieudiensten blijven leveren waarop ons welzijn berust. Hiertoe moet het een katalysator vormen voor investeringen en innovatie die duurzame groei ondersteunen en nieuwe economische kansen scheppen."*²

BTC vroeg Jon Lomoy dit concept verder toe te lichten. Lomoy leidt de Directie Ontwikkelingssamenwerking van de OESO. Hij wijst erop dat het noodzakelijk is de eisen op milieuvlak te linken aan snelle groei, vooral als we de ontwikkelingslanden ertoe willen brengen deze strategie over te nemen.

"Groene groei kan door de armste landen alleen als reëel alternatief worden aanvaard als die gepaard gaat met een snelle economische groei en een snelle daling van de armoede. Deze landen hebben snelle economische groei nodig om hun meest basale problemen op te lossen."³

Dit pragmatisme vormt een van de basiselementen van het concept groene economie. Verdedigers van het concept zeggen dat er geen alternatief bestaat voor groei, maar dat groei gepaard moet gaan met een systematische rekening houden met de milieu-impact van de economische activiteit.

De OESO nodigt nationale en internationale beleidsmakers uit zich te laten inspireren door de efficiëntste lokale voorbeelden en zo te komen tot een globaal overheidsbeleid dat ecologisch en sociaal veel meer inclusief is.

Om deze doelstellingen te bereiken zijn twee instrumenten vitaal: innovatie en investering. Beide moeten massaal worden ingezet ten voordele van economische activiteiten die de vervuiling en de uitstoot van CO₂ kunnen verminderen, het beheer van natuurlijke rijkdommen kunnen optimaliseren en het verlies van biodiversiteit kunnen voorkomen

International Green Economy and Living Environment Forum, Changzhou, Wujin
Credit : Peace Plus One

Op zoek naar consensus

Sinds zijn formulering in het kader van de voorbereidende verklaringen is het concept "groene economie" onderwerp geworden van een hartstochtelijk debat binnen de internationale gemeenschap.

Een aanzienlijk blok landen, bestaande uit onder meer Brazilië, Zuid-Korea, de Verenigde Staten, Ethiopië, Japan, Indonesië en de Europese Unie, steunt het idee maar wijst tegelijkertijd op het flexibele karakter van de term en de noodzaak het aan te passen aan de specifieke omstandigheden en behoeften van elk land.⁴

Twee andere groepen landen hebben zich terughoudend of zelfs ronduit afwijzend opgesteld tegenover het idee van een groen economisch model. De redenen die ze daarvoor hebben, staan lijnrecht tegenover elkaar.

De eerste groep wordt aangevoerd door Argentinië, China en Egypte. Deze groep vreest dat het nieuwe systeem negatieve gevolgen zal hebben voor de competitiviteit van ontwikkelingslanden en dat het uiteindelijk slechts een structuur is waarmee de geïndustrialiseerde landen willekeurig maatregelen kunnen nemen ter bescherming van hun eigen economie onder het mom van milieubescherming. Daarnaast is een kleine groep landen fel gekant tegen groene economie als concept. Deze groep bestaat uit Bolivia, Cuba en Venezuela.

Bolivia laat al jarenlang van zich horen als verdediger van de onvervreemdbare rechten van "Moeder Aarde" en erkent de beperkingen van de regeneratiecapaciteit van de levenscycli van onze planeet.

De traditionele Latijns-Amerikaanse beweging pleit bij monde van president Evo Morales voor een meer spirituele visie op ontwikkeling en op het gebruik van natuurlijke rijkdommen.

Kritiek vanuit het maatschappelijk middenveld

De felste kritiek op het concept groene economie als centraal thema van de conferentie Rio+20 is afkomstig van organisaties uit het maatschappelijk middenveld.

Vele organisaties wijzen op het gebrek aan een duidelijke, door iedereen aanvaarde definitie van de term.

Zonder zo'n definitie is het moeilijk om een globale strategie te ontwikkelen. Daarnaast wijzen veel ngo's erop dat het concept geen vraagtekens plaatst bij de basisbeginselen van de vrijmarkteconomie en de wereldhandel, maar dat het groen licht geeft voor de komende decennia. Terwijl deze beginselen volgens deze ngo's juist de oorzaak vormen voor de overexploitatie van de natuurlijke rijkdommen en de toenemende verstoring van het maatschappelijk evenwicht.

Het alternatieve platform "Comité van het Maatschappelijk Middenveld van Brazilië voor Rio+20" stelt dat "het voorgestelde thema voor de officiële conferentie, de zogeheten 'groene economie', (...) door de organisatoren van de volksconferentie als ontoereikend wordt beschouwd om de wereldwijde crisis aan te pakken, een crisis die het gevolg is van onze kapitalistische productie- en consumptiemodellen."⁵

In deze visie kan het concept groene economie zelfs worden gezien als een vorm van greenwashing

op zeer grote schaal - een operatie die als doel heeft de multinationals in staat te stellen de natuurlijke rijkdommen als handelsgoederen te gebruiken en de levende natuur aan octrooien te onderwerpen zonder rekening te houden met de rechten van de lokale gemeenschappen en de biodiversiteit.

Als de groene economie groen licht krijgt zonder een serieus intergouvernementeel debat met volledige participatie van de volksvertegenwoordigingsorganisaties en het maatschappelijk middenveld loopt de Wereldmilieutop (...) gevaar uit te monden in de grootste inbeslagname van de rijkdommen van de Aarde in 500 jaar tijd", aldus deze organisaties.⁶

TedX Rio+20 - crédit : Helcio Nagamine

Twee wereldvisies

Er zijn dus twee visies: die van de OESO, de Verenigde Staten, de Europese Unie, Brazilië en de grote internationale instellingen enerzijds en die van de meeste organisaties uit het maatschappelijk middenveld en enkele landen, waaronder Bolivia, anderzijds. Achter deze twee visies gaan twee modellen schuil.

De aanhangers van het eerste model zijn van mening dat de vrijemarkteconomie op wereldschaal het enige systeem is waarmee de stuwende krachten - openbaar en privé - van onze planeet in beweging kunnen worden gebracht om de situatie te verbeteren.

In deze optiek is een pragmatische aanpak vitaal en zijn de hefboomen voor verandering hoofdzakelijk economisch van aard (innovatie en investeringen).

Daartegenover staan de meeste organisaties uit het maatschappelijk middenveld. Die vinden dat het mondiale systeem, vertegenwoordigd door met name de Wereldhandelsorganisatie, zijn grenzen heeft bereikt en een destructieve fase is binnengegaan: het vormt een kader waarin de aantasting van het milieu en de verdieping van de sociale kloof legitiem worden.

Deze organisaties werken samen via nationale en internationale platforms, zoals de Belgische Coalitie Rio+20. Ze verwoorden de mening dat natuurlijke rijkdommen moeten worden behandeld als "gemeenschaps-goederen" die buiten het economische domein vallen en niet verhandeld kunnen worden omdat "volkeren" anders "hun middelen en rechten worden ontnomen."⁷ Ze willen niet dat het concept groene economie dat van duurzame ontwikkeling vervangt en maken zich sterk voor "een paradigmawijziging richting een duurzame wereld."⁸

In Vietnam is groene economie actueel

Vietnam heeft te maken met tal van grote uitdagingen op milieuvlak. Die hangen vooral samen met de opwarming van de aarde en de snelle groei van de steden.

De vraag naar water en energie is groot, de infrastructuur en de planning zijn ontoereikend, het ecologisch bewustzijn is laag ... De obstakels zijn dus talrijk en niet eenvoudig te overwinnen. De regering in Hanoi heeft daarom besloten ontwikkelingsstrategieën te lanceren die rekening houden met deze moeilijkheden en ze trachten op te lossen.

De Vietnamese overheid laat zich inspireren door het Zuid-Koreaanse voorbeeld en mikt nu op groene economie, een term die door haar wordt gezien als een ontwikkelingsmodel waarmee de excessen van het huidige productiesysteem kunnen worden vermeden.

Het land kent een sterke groei, maar de overheid maakt zich grote zorgen over de druk op de natuurlijke rijkdommen en de vervuiling die door de industrie wordt gegenereerd.

Daarom heeft het een Strategie voor Groene Economie aangenomen die tot 2050 loopt, de officiële goedkeuring volgt binnenkort.

De strategie heeft drie doelstellingen: de verlaging van de CO₂-uitstoot en de ontwikkeling van een koolstofarme economie, de bevordering van schone technologieën en de aanmoediging van duurzamere consumptiewijzen onder de bevolking.

België is de eerste donor die besloten heeft aan deze strategie bij te dragen. Ons land doet dat met een schenking van 5 miljoen euro over vijf jaar in de vorm van een bilaterale interventie, beheerd door BTC, het Belgisch ontwikkelingsagentschap.

Het project voorziet in de oprichting van een fonds (Facility) dat door de Vietnamese partner wordt beheerd (het Ministerie voor Planning en Investerings) en bedoeld is voor de financiering van onderzoek, opleidingen, casestudy's en pilootprojecten waarmee de ecologische overstap van de Vietnamese economie kan worden ondersteund. Energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, schone technologieën en water- en bodemsanering zijn belangrijke thema's binnen deze strategie.

Het fonds zal worden gevoed door Vietnam zelf en door andere internationale donoren.

Tijd voor actie

De twee denksystemen lijken fundamenteel moeilijk met elkaar te verzoenen. Maar de tijd dringt. De meeste milieu-indicatoren staan op oranje en sommige staan zelfs al op rood (biodiversiteit, natuurrampen als gevolg van de klimaatverandering enz.).

Colombia, Guatemala en Peru wijzen erop dat "alleen concrete strategieën een hernieuwing van het politieke compromis mogelijk zullen maken met het oog op duurzame ontwikkeling"⁹. De drie landen zijn ervan overtuigd dat Rio+20 een historische kans vormt om "het engagement richting de drie dimensies van duurzame ontwikkeling (economie, samenleving en milieu) te versterken". Ze stellen voor de Millenniumdoelstellingen als inspiratiebron te nemen bij de definitie van de Doelstellingen voor Duurzame Ontwikkeling voor de internationale gemeenschap in haar geheel.

De vertegenwoordigers van de drie Latijns-Amerikaanse landen stellen vijf domeinen voor waarbinnen deze Doelstellingen voor Duurzame Ontwikkeling (DDO) moeten worden geformuleerd: voedselveiligheid, toegang tot energie (met inbegrip van hernieuwbare energiebronnen), de oceanen (met inbegrip van de visserij), duurzame menselijke nederzettingen (steden) en integraal waterbeheer.

Deze aanpak is concreet en dwingend tegelijk. Daarnaast heeft hij nog andere voordelen: de Doelstellingen voor Duurzame Ontwikkeling zijn gebaseerd op Agenda 21 en zijn van toepassing op internationaal en lokaal niveau.

Ze beantwoorden daarmee aan de prioriteiten en de realiteit van elk land. De DDO zijn op elk niveau zorgvuldig gecoördineerd. Ze maken het mogelijk de middelen van alle openbare en privéspelers in te zetten voor specifieke kwalitatieve en kwantitatieve resultaten in de drie dimensies van duurzame ontwikkeling (economie, samenleving en milieu). Een laatste pluspunt van dit Latijns-Amerikaanse initiatief is zijn samenhang (of zelfs complementariteit) met de Millenniumdoelstellingen die in 2000 in New York zijn vastgelegd: het terugdringen van extreme armoede en kindersterfte, het bestrijden van de grote epidemieën (zoals hiv en aids), het creëren van toegang tot onderwijs en het bevorderen van de gelijkheid tussen de geslachten, in het bijzonder in de armste landen.

Globaal zijn de eerste reacties van de internationale gemeenschap en het maatschappelijk middenveld op dit voorstel veelal positief te noemen. De voornaamste bedenkingen op dit moment hebben te maken met de modaliteiten voor het vastleggen van deze doelstellingen (en de tijd die ermee gepaard gaat) en met het feit dat bepaalde thema's die reeds voor Rio+20 zijn goedgekeurd, (gedeeltelijk) opnieuw ter discussie zouden worden gesteld.

Zullen de staatshoofden en regeringsleiders in Rio een akkoord kunnen bereiken over ambitieuze, dwingende doelstellingen om te vermijden dat de toekomstige generaties te kampen krijgen met een steeds toenemend aantal ecologische en sociale rampen - met steeds dodelijkere gevolgen?

Rechten en plichten

BTC-gastspreker Raymond Van Ermen, voorzitter van de organisatie European Partners for the Environment, bepleit de mobilisatie van alle "agenten voor verandering" met inbegrip van privéspelers, in het kader van een "systeem van collectieve intelligentie". Alleen zo kan volgens hem de overstap worden gemaakt.

Hij pleit voor een "akkoord van de Verenigde Naties inzake de rechten en verantwoordelijkheden van de marktspelers" waarmee alle betrokkenen (via een duidelijke weergave van hun voordelen) worden aangespoord alle beschikbare middelen in te zetten voor "een geherdefinieerde waardeketen waarin hulpbronnen, financiële middelen en kennis worden gedeeld"¹⁰. Deze visie is gestructureerd rond drie operationele pijlers: de mobilisatie van alle betrokkenen rondom door de overheid vastgelegde doelstellingen, de systematische en continue evaluatie van de activiteiten van elke betrokkene en de beloning van positieve initiatieven, met name in de vorm van overheidsopdrachten. Dit heeft als ontegenzeggelijk voordeel dat ze een coherent en voor iedereen begrijpelijk systeem vormt.

'Green Is The New Black' Symposium Offered Solutions for a Sustainable Planet - Credit : Green Jobs Now

1 - Bron: Organisation Internationale de la Francophonie, "Note de décryptage des enjeux de la Conférence Rio+20"

2 - Bron: OESO, "Naar een groene economie - Een samenvatting voor beleidsmakers" - mei 2011

3 - Bron: Interview op vrijdag 8 juni 2012 te BTC

4 - Bron: Organisation Internationale de la Francophonie, "Note de décryptage des enjeux de la Conférence Rio+20"

5 - Bron: Véronique SMEE, Novethic, "Rio+20 : concilier économie verte et éradication de la pauvreté", 24 mai 2012 - www.novethic.fr

6 - Bron: ETC Group, Monitoring Power, New report: Who will control the green economy?, 15/12/2011 - www.etcgroup.org

7 et 8 - Bron : Belgische Coalitie Rio+20

9 - Bron : Minister van Buitenlandse Zaken Colombia, "Rio + 20: DDO—Update from the governments of Colombia, Guatemala and Peru"

10 - Bron : Raymond Van Ermen, European Partners for the Environment, "Rio+20 - Comprendre, Innover et agir" - Comité21 - Palais Brongniart □ Paris, 4/7/11